

Література:

1. Природно-заповідний фонд України.
URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-zakon.html> (дата звернення: 02.03.2024).
2. «Про природно-заповідний фонд України»: Закон України. Редакція від 08.08.2021. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-12/page> (дата звернення: 04.03.2024).
3. «Про туризм»: Закон України. Редакція від 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.03.2024).
4. «Про охорону навколишнього природного середовища»: Закон України. Редакція від 01.01.2021. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 01.03.2024).

ТУРИСТИЧНІ КЛАСТЕРИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ УКРАЇНИ

Бугіль С.Я., кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет
природокористування м. Львів, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4863-5235>

Туризм є специфічною сферою буття сучасної людини, яка привернула широку увагу суспільства, а рівень туристичної привабливості регіону є предметом уваги вчених різних галузей суспільного життя: економіки, політики, науки, освіти.

Розвиток туризму супроводжується постійним збільшенням туристичних потоків, зростанням навантаження на зони відпочинку та інтенсифікацією використання потенціалу наявних рекреаційних ресурсів. Відтак, постійний пошук нових шляхів підвищення ефективності діяльності суб'єктів туристичного бізнесу призвів до утворення та поширення інноваційних моделей організації бізнесу, в рамках яких підприємці об'єднуються.

Інтеграція українського суспільства в європейській туристичний простір є однією із стратегічних цілей сталого розвитку держави.

Україна в цілому та кожен регіон, має великий потенціал для розвитку туризму в багатьох сферах: гастрономічний туризм, екотуризм, медичний туризм, діловий туризм, науковий туризм, сільський туризм, морський туризм, культурний туризм, МІСЕ (зустрічі, інсентив-тури, конференції, заходи).

Причинами, котрі заважають ефективному розвитку туризму в Україні є:

- відсутність скоординованих дій усіх галузей, які прямо чи опосередковано забезпечують функціонування та розвиток туризму;
- відсутність системного та комплексного підходу до забезпечення розвитку внутрішнього та в'їзного туризму в регіонах.

Світовий досвід показує, що процес економічної кластеризації є вирішальним для розвитку туризму, підвищення його конкурентоспроможності та активізації впровадження туристичних інновацій. Туристичні кластери формують потенціал для розвитку території та сприяють зростанню довгострокових інвестицій.

Головною перевагою сучасних кластерів є їх висока адаптивність до економічних трансформацій, зумовлених наслідками процесів глобалізації.

Кластерні формування об'єднують органи державної влади, підприємства, вищі навчальні заклади, наукові установи й громадські організації для взаємодії та співпраці, що забезпечує можливості для більш швидкого реагування на попит ринку, повніше використання переваг ринкових механізмів, впровадження нових знань, інновацій та наукових відкриттів.

Завдання, які постають перед туристичними кластерами України полягають у тому, щоби:

- об'єднати зусилля фахівців різних галузей господарської діяльності регіону, асоціацій, громадських організацій та наукових й освітніх установ для плідного розвитку внутрішнього та в'їзного туризму;
- провести модернізацію програм, турів, маршрутів, проєктів із надання туристичних послуг;
- імплементувати туристичні продукти кластера в регіональну туристичну практику;
- подолати проблеми недостатньо розвинутої туристичної інфраструктури регіонів;
- розвивати зв'язки із зарубіжними партнерами.

Стратегічна мета кластеру:

- збільшення кількості туристів (іноземних і внутрішніх);
- сталий розвиток внутрішнього та в'їзного туризму в регіоні;
- підвищення іміджу регіону як надійного майданчика для ділової співпраці;
- розвиток усіх галузей, що забезпечують функціонування та розвиток туризму;
- соціально-економічний і культурний розвиток регіону.

Тактична мета кластеру:

- підвищення інтересу потенційних туристів (іноземних та вітчизняних) до туристичних послуг і подорожей регіоном;
- впровадження нових туристичних продуктів на основі сучасних технологій та інновацій.

На території України діють територіально-рекреаційні комплекси: Трускавець, Моршин, Миргород, які об'єднують свої зусилля з просування продукту дестинації, сформованого на основі природних джерел та ресурсів санаторнокурортного комплексу. Однак сьогодні є і багато успішних кластерних утворень у сфері туризму, зокрема пізнавального, пригодницького та етнографічного типів, зокрема:

– Громадська організація туристичний кластер «Кам'янецький дивокрай» (с. Колибаївка, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницької області);

– Кластер еко-агротуризму «Обері» (селище Гриців, Шепетівський р-н, Хмельницької області) – перший подібний кластер сільського туризму в Україні;

– Туристичний кластер «Південне туристичне кільце» (складається із 12 міст Одеської, Миколаївської, Херсонської областей та АР Крим: Ізмаїл, Балта, Вознесенськ, Білгород-Дністровський, Чорноморськ, Гола Пристань, Олешки, Генічеськ, Алушта, Ялта, Судак, Феодосія);

– Агро-еколого-рекреаційний кластер «Фрумушика-Нова» (Гарутинський район, Одеська область);

– Кластер сільського туризму «Мальовнича Бережанщина» (Бережанський р-н, Тернопільська область);

– Туристично-рекреаційний кластер «Гоголівські місця Полтавщини»;

– Подільсько-Буковинський туристичний кластер (трьома головними містами Поділля та Буковини: Кам'янець-Подільський, Чернівці та Хотин);

– Туристичний кластер «Славутич» (м. Славутич, Київська область);

– Етнографічно-екологічний туристичний кластер «Бойківські газди» (Сколівський р-н, Львівська область);

– Агро-екотуристичний кластер «Гостинна бойківська Долинщина» (Долинський р-н, Івано-Франківська область);

– Агротуристичний кластер «ГорбоГори» (Пустомитівський р-н, Львівська область);

– Кластер сільського туризму «Бойківський колорит» (Долинський р-н, Івано-Франківська область).

Незважаючи на зростання інтересу до туристичних кластерів в Україні існує чимало проблем та перешкод щодо їх створення і розвитку, а саме:

- недостатня нормативна та законодавча база для створення та діяльності кластерів;
- МСП не мають достатнього інтересу до об'єднання у великі виробничі системи;
- відсутність інвесторів через інвестиційну непривабливість регіонів України;
- відсутність державного фінансового забезпечення суб'єктів кластеру.

Формування та розвиток кластерів не обходиться без підтримки держави. Зокрема, в усіх країнах ЄС діють національні програми розвитку кластероутворення, які сприяють підвищенню рівня їх конкурентоспроможності та неподільної ролі ланцюга «наука (освіта)-виробництво».

Державна політика підтримки розвитку туристичних кластерів в Україні має сприяти модернізації туристичної галузі, підвищенню ефективності туристичного бізнесу та соціально-економічному розвитку регіонів. Основними елементами такої політики мають бути:

- введення правової категорії «кластер» та закріплення її в господарському законодавстві;
- затвердження відповідних державних та регіональних програм стимулювання розвитку туристичних кластерів;
- організаційно-економічна підтримка ініціатив підприємств та організацій кластерного об'єднання шляхом розвитку туристичної інфраструктури регіонів України;
- здійснення часткового фінансування об'єктів туристичної інфраструктури на основі державно-приватного партнерства.

Одним з наслідків цифровізації світової економіки є формування якісно нових міжнародних туристичних кластерів, які поєднують в собі можливості традиційних (територіальних) і віртуальних кластерів, коли формування та подальша реалізація туристичного продукту відбувається з використанням ресурсів кожного учасника кластеру.

Україна найближча до кластерів таких європейських країн як Швейцарія, Норвегія, Німеччина, Нідерланди та Фінляндія. Це пояснюється високим туристично-рекреаційним потенціалом України, наявністю великої кількості курортних зон, зростанням популярності країни як туристичного напрямку. Важливою перевагою формування міжнародних туристичних кластерів, у яких може брати участь Україна, є можливість вирішення проблеми з овертуризмом (надмірним

туризмом) в цих країнах. Так, згідно з рейтингом Statista, Амстердам (Нідерланди) входить до п'ятірки найбільш постраждалих від надмірного туризму міст європейського регіону [5]. В Амстердамі на 1,1 мільйона жителів припадає в середньому близько 17 мільйонів туристів на рік, що призводить до рекреаційного перевантаження території та погіршення екологічної ситуації. У 2018 році Рада з туризму Нідерландів запустила «Голландський план міста» («HollandCity plan») [3], щоб заохотити туристів їхати до менш відомих місць – Ейндховена чи озер у Фризії.

Перспективним напрямком для України є міжнародне співробітництво в галузі туризму через туристичні кластери Польщі. В Польщі функціонують три великі кластери: Ельблонський, е-Колот, здравниця Супрасль. Вагомими складовими Стратегії розвитку даних кластерів є створення міжнародних туристичних проєктів [6].

Перевагами формування співробітництва України з означеними країнами через формування транснаціональних туристичних кластерів є підвищення можливостей залучення інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури та позиціонування України на міжнародному туристичному ринку як надійного та конкурентоспроможного партнера.

Отже, туристичні кластери є новітніми інструментами розвитку територій та регіонів. Основними соціально-економічними наслідками розвитку кластерної діяльності є: збільшення надходжень до місцевих бюджетів, збільшення зайнятості населення та працевлаштування кваліфікованих робітників, підтримка товарів вітчизняного виробника, популяризація української культури.

Література:

1. Бойко М. Ефект мультиплікації у туризмі: обмеження та можливості. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 4. С. 23-32.
2. Daniela Doina Fundeanu (2015) Innovative Regional Cluster, Model of Tourism Development. *Procedia Economics and Finance* 23 (2015), 744-749, 2212-5671. DOI: [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00501-8](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00501-8) (date of application: 07.03.2024).
3. Holland. Available at: <https://www.cityofholland.com/253/Completed-City-Plans> (date of application: 07.03.2024).
4. Overtourism and Tourismphobia: Global trends and local contexts. URL: <http://surl.li/bsajz> (date of application: 07.03.2024).
5. Perspective Destination the Netherlands 2030. P. 41. URL: <https://www.nbtc.nl/en/home/visionstrategy/perspective-2030.htm> (date of application: 07.03.2024).
6. Polish Tourism organization. URL: <https://www.pot.gov.pl/en> (date of application: 07.03.2024).